

עבודה הפנימית של סיפור יציאת מצרים, להשריש בלבבות בני ישראל את האמונה בהקב"ה!!!

שמענוס', ואמרו במדרש (ילקוט ש פר' יתרו רמז רפ"ה) 'כל הדברים דבר ה', ומה ת"ל אנכי ולא יהיה לך, מלמד שאמר המקום עשרת הדברות בדבור אחד, מה שא"א לבשר ודם לומר כן'.

"והוא מבואר, כי הוא אחד ומצותיו אחד, ולא יקבלו רבוי מצדו יתברך ב"ה, והוא כי במצות 'אנכי' שהיא אמונת היחוד, והפוכה 'לא יהיה לך' שלא לשתף שם שמים ודבר אחר, נכללו כל הלאוין ועשיין וכו', וע"כ אמרו, כי כל מצות התורה נכללו בעשרת הדברים, כמ"ש רבינו סעדיה (עי' רש"י שמות כד, יב), ושוב כלל כולם במצות אמונה שהיא השורש ומקור לכולם", עכ"ל.

שוב הוסיף המהרש"א בהמשך (כ"ד. ד"ה ואמר) לבאר, הא ד'בא חבקוק והעמידן על אחת', וז"ל: "...שנאמר וְצִדִּיק בְּאֲמוּנָתוֹ יִחְיֶה (חבקוק ב, ד), שהוא אחד היותר כולל לכל בר ישראל בכל עת, והיא האמונה שהיא אנכי מעשיין ולא יהיה לך מלאוין ששמענוס מפי הגבורה, כמ"ש לעיל, ר"ל, מפי הגבורה שהוא אחד ומצותיו אחד, ולא יקבלו רבוי מצדו יתברך ב"ה. וע"ז רמז דוד בתמניא אפי שאמר כָּל מְצוֹתַי אֲמוּנָה וְגו' (תהלים קיט, פו), ר"ל, שכל המצות נכללים במצוה הראשונה שהיא אמונה ששמענוס מפי הגבורה, וכמו שהעמידה חבקוק שנאמר וְצִדִּיק בְּאֲמוּנָתוֹ יִחְיֶה וְגו' עכ"ל.

הרי למדנו מדברי המהרש"א יסוד גדול בתורה, דמצות האמונה כוללת כל התרי"ג מצוות, ומטעם זה העמיד חבקוק כל התרי"ג מצוות על מצות אמונה כי היא יסוד ושורש לכולם, וכל השאר התרי"ב מצוות אינם אלא פרטים במצות אמונה.

« מהו ההבדל בין 'אמונה' ל'בטחון'?? »

והנה הרא"ש בספרו אורחות חיים יורד לפרטי ענין האמונה וכותב בזה"ל: "לבטוח בה' בכל לבבך ולהאמין בהשגחתו הפרטית, ובזה תקיים בלבבך היחוד השלם, להאמין בו כי עיניו משוטטות בכל הארץ ועיניו על כל דרכי איש ובוחן לב וחוקר כליות, כי מי שאינו מאמין ב'אשר הוצאתיך מארץ מצרים', אף ב'אנכי ה' אלקיך' אינו מאמין, ואין זה יחוד השלם, כי זה הוא סגולת ישראל על כל העכו"ם וזה יסוד כל התורה", עכ"ל.

הרא"ש מגלה לנו בזה, שיש ב' חלקים ביסוד האמונה בה', האמונה במציאותו יתברך והאמונה בהשגחתו הפרטית. האמונה במציאות ה' נאמרה בדיברה הראשונה אנכי ה' אלקיך, והאמונה בהשגחתו הפרטית נאמרה באשר הוצאתיך מארץ מצרים, ולכך נזכרו הני ב' ענינים אלו בדיברה הראשונה כי שניהם משלימים קיום האמונה והיחוד השלם, כי מי שמאמין במציאות ה' בלבד ולא בהשגחה פרטית הוא בגדר אינו מאמין, וחסר לו עיקר מעיקרי האמונה בה'.

ומזה שהרא"ש מסיים שם 'זוה יסוד כל התורה כולה', נראה שזה קאי גם על האמונה במציאות ה' וגם על האמונה בהשגחה פרטית, ששניהם הם יסוד כל התורה כולה.

בספר אור יחזקאל (להגאון ר' יחזקאל לווניטשיין זצ"ל. אמונה דף קכ"ה) ביאר את דברי הרא"ש הנ"ל, בזה"ל: "...והוא אשר כתב באורחות חיים להרא"ש

« מצוות סיפור מצרים היא מצוה התלויה בלב או בדיבור? »

הראשונים נתקשו, מדוע לא תקנו חז"ל לברך ברכת המצוות על סיפור יציאת מצרים כמו שבמרכים על שאר מצוות עשה.

מצאנו בזה תירוץ מהמהר"ל בספרו גבורות ה' (פרק ס"ב) שכ' בזה"ל: "ואם תאמר למה אין מברכין על הגדה, שהרי מצוה לספר ביציאת מצרים והיה לנו לברך על המצוה זאת. ויראה, כיון דעיקר הדבר הוא מחשבת הלב, דצריך להבין מה שאמר, ואם לא כן לא הוי מידי, וכיון שהעיקר הוא בלב לא שייך ברכה אלא במצווה שעיקר שלה במעשה, ומברך אשר קדשנו כי המעשה הוא עיקר ולפיכך אין מברכין על הגדה", עכ"ל.

הרי דאזיל בזה המהר"ל עפ"י הא דאיתא בפוסקים (עי' ב"י ס' תל"ב) דאין מברכים על מצווה שבלב, וכיון דמצות סיפור יציאת מצרים עיקרו בלב אין מברכין עליה.

אמנם דבריו לכאורה צריכים תלמוד, מדוע נחשבת מצות סיפור יציאת מצרים מצוה שבלב, הרי קיומו הוא בדיבור, כדכתיב וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ (שמות יג, ח), וכמו שמתבטא החתם סופר (שו"ת ח"א סי' ט"ז): "מ"ע דליל פסח הוא מוהגדת לבנך, ובעי דוקא הגדה בפה וכו', ועכ"פ מחשבה וזכרון לא מהני", עכ"ל.

אולם כאשר נדייק בדברי ספר החינוך (מצוה כ"א) בביאור מצות סיפור יציאת מצרים, נראה שם עומק אחר במהות המצוה, וכמו שכ' בזה"ל: "וענין המצוה, שיזכור הניסים והענינים שאירעו לאבותינו ביציאת מצרים וכו', ואפילו בינו לבין עצמו, אם אין שם אחרים, חייב להוציא הדברים בפיו כדי שיתעורר לבו בדבר, כי הדיבור יתעורר הלב, עכ"ל.

הרי מבואר בדבריו שעיקר קיום המצוה הוא התעוררות הלב ע"י הסיפור בפה, ולא גוף הדיבור, אלא שצריך לספר בדיבור כדי שעל ידו יתעורר לבו, כי בדיבור יתעורר הלב.

« האם חבקוק בא לצמצם ממנין תרי"ג המצוות!?! »

ונראה לבאר דבריו עפ"י מה שאמרו חז"ל (סוף מס' מכות כ"ג): "דרש רבי שמלאי, שש מאות ושלש עשרה מצות נאמרו לו למשה וכו', בא דוד והעמידן על אחת עשרה וכו', בא ישעיהו והעמידן על שש וכו', בא מיכה והעמידן על שלש וכו', חזר ישעיהו והעמידן על שתיים וכו', בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וְצִדִּיק בְּאֲמוּנָתוֹ יִחְיֶה (חבקוק ב, ד), עכ"ל הגמ'.

ופי' רש"י (ד"ה והעמידן) וז"ל: "שבתחלה היו צדיקים והיו יכולים לקבל עול מצות הרבה, אבל דורות האחרונים לא היו צדיקים כל כך ואם באו לשמור את כולן אין לך אדם שזוכה, ובא דוד והעמידן וכו' כדי שיזכו אם יקיימו י"א מצות הללו. וכן כל שעה דורות של מטה הולכין וממעטין אותן", עכ"ל.

וביאר המהרש"א (כ"ג ד"ה תרי"ג), וז"ל: "הקושיא מפורסמת בזה, וכי באו לבטל כל שאר מצוות וכו', אבל הענין כמ"ש, שנתן לנו הקב"ה תרי"ג מצוות שס"ה לאוין ורמ"ח עשיין, ובא הרבוי מצד המקבל, כי מצד הנותן ב"ה כולם הם כמצוה אחת, וז"ש (מכות כד.) 'אנכי ולא יהיה מפי הגבורה

גם בפ"י העמק דבר לנצי"ב (דברים טו, ג) מבאר בטוטו"ד הענין הזה במצוות סיפור יציאת מצרים, וכמו שכ' בזה"ל: "וטעם זה השינוי בתכלית הסיפור, תליא בהא דעיקר הסיפור בזה הלילה בא לחזק אמונה בהשגחה בכל השנה, מה שנוגע להליכות עולם בחיים, ומשום הכי מסיים המקרא למען תזכר וגו' (דברים טו, ג), וכמו שהאב מספר לבנו מעשה שיש בו מוסר, והסיפור ארוך כדי שעה, ובכל יום מזכירו ברמז קל כל הסיפור, ובכל שנה חוזר ומספר מחדש כדי שיעשה שורש בלבבו, כך מצוה לעשות סיפור ארוך בזה הלילה ובכל יום סגי בזכירה לבד", עכ"ל.

וגם בדבריו מבואר ענין זה, דתכלית סיפור יציאת מצרים בליל פסח הוא לחזק את האמונה בהשגחת הקב"ה בכל השנה. אמנם הוסיף עוד, דמצות זכירה יציאת מצרים שבכל השנה היא המשך למצות הסיפור שבלייל פסח, שבלייל פסח בא הסיפור בהרחבה לעשות חקיקה ושורש בלבבו, ולהחזיק הכרה זו בכל השנה אנו מזכירים הענין בכל יום ברמז קל, לשמור על יסודות האמונה שזכינו שיהיו נחקקים בלבנו מתוך סיפור יציאת מצרים בליל פסח.

והנה גם רבי ירוחם ממיר זצ"ל (בספרו דעת חכמה ומוסר ח"ד מאמר ק"ט) מבאר ענין מצות סיפור יציאת מצרים עד"ז, כמ"ש וז"ל: "...שאין אבות מנחילים שקר לבניהם, וזה היה כל כוונת ותכלית ההנהגה של יציאת מצרים, הנהגה של בגלוי, היינו שתכלית האדם שיהיה בדרגות גלוי, שיבטלו אצלו כל הספיקות וההרהורים, שזוהו שלמות דרגתו. נמצא שנדרש מאת האדם שיציאת מצרים תישאר אצלו באותו גילוי ופרסום שהיה בשעה ההיא מבלי שיפוג ריחו, ומבלי שיתכסה אף בקרום דק. וכמו שכתוב **רבי משה קורדובירו ז"ל**, שאפילו הוה אמינא בעניני אמונה, הריהו כבר אפיקורסות."

"וזהו באמת מצות זכירת יציאת מצרים, דהיינו שיציאת מצרים, ה'גלוי' והפרסום הגדול שהיה שם, דרגת האמונה שהיה שם תישאר אצל האדם עד דור האחרון. וזה כדברי הרמב"ן (בסוף פרשת בא), 'ובעבור כי הקב"ה לא יעשה אות ומופת בכל דור לעיני כל רשע או כופר, יצוה אותנו שנעשה תמיד זכרון ואות לאשר ראו עינינו, ונעתיק הדבר אל בנינו ובניהם לבניהם לדור אחרון' ע"כ. מזה יצא שבטלו שם כל ההו"א והספיקות באמונה, ובטלו כל ההרהורים והפקפוקים, עכ"ל.

המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, היה תמיד אומר, 'זוהיפיל מען האט שייכות צו יציאת מצרים, צו אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית העבדים, האט מען שייכות צו אנכי ה' אלקיך מצות אמונה' (-במידה שיש לנו שייכות ליציאת מצרים, באותה מידה יש לנו שייכות למצוות האמונה ולרביש"ע).

ולפי כל הנ"ל, יבואר דברי החינוך, דבאמת מצות סיפור מצרים היינו העיקר להשריש בלבנו אמונה בהקב"ה, שעיקר קיום המצוה הוא התעוררות הלב ע"י הסיפור בפה, ולא גוף הדיבור, אלא שצריך לספר בדיבור כדי שעל ידו יתעורר לבו, כי בדיבור יתעורר הלב.

ונסיים במכתב הנפלא של הג"ר **זונדל מסלנט זצ"ל** (אגרת לבנו שנסע בשליחות מצוה, הודפס בספר אור ישראל מכתב כ"ד), שכתב יסוד נפלא בענין האמונה בהשגחה, שמשום מה יסוד זה נעלם מעיני העולם.

וז"ל: "ותחזור תמיד פסוקי בטחון וישועה, ואז תלך לבטח ותשועת ה' כהרף עין. כידוע שהבורא ית"ש משגיח בכל רגע על כל אדם בפרטיות עניניו, זו יסוד האמונה בהשגחה שמשגיח תמידית על האדם בכל שעה ושעה, וכשם שהאדם פונה לבו לה' כן ה' פונה להשגיח עליו, כמ"ש במדרש ה' צִלְךָ (תהלים קכ"א, ה) מה הצל הזה כשאתה מראה אותו אצבע אחד הוא מראה אותך אצבע אחד, ואם כל היד, מראה כנגדך כל היד, כן הקב"ה, כדרך שבא האדם לראות כן בא ליראות", עכ"ל הגר"ז.

וכו', כי זה יסוד היחוד להאמין שאין עוד מלבדו ואין כל תנועה ללא רצון השי"ת, ולכן אף האמונה בהשגחה פרטית מכלל האמונה ביחוד להאמין בו, כי עיניו משוטטות בכל הארץ ועיניו על כל דרכי איש ובוהן לב וחוקר כליות, כי השגחת הקב"ה אינה רק במעשים הגלויים והנראים, אלא אף המתחולל בתוך לבו וכליותיו בכלל השגחת הקב"ה, כי מי שאינו מאמין באשר הוצאתיך מארץ מצרים אף באנכי ה' אלקיך אינו מאמין, ואין זה יחוד שלם, כי יציאת מצרים היתה בהשגחה פרטית ללא תכלית, וכל יסוד האמונה ביציאת מצרים היא אמונה בהשגחה, ולכן כל שאינו מאמין בזה אף לא מקרי מאמין ביחוד ובאנכי ה' אלקיך, וזהו סגולת ישראל על כל העמים וזה כל התורה כולה", עכ"ל.

ומבואר דענינו של הבטחון הוא לחיות את האמונה בחיי המעשה, וזה רק ע"י האמונה בהשגחה פרטית, כי רק מתוך אמונה בהשגחה פרטית יכול האדם לחיות עם בטחון שהוא לחיות עם ההכרה שאין שום טבע ומקרה בעולם רק הכל מאתו יתברך, והכל נעשה בהשגחה פרטית בין לטוב בין למוטב.

וכן איתא ברמב"ן (בספרו אמונה ובטחון, פ"א), שאמונה ובטחון הם שני ענינים שהאחד צריך לחבירו ואין חבירו צריך לו. שהאמונה קודמת לבטחון ומתקיימת בלב המאמין אע"פ שאין הבטחון עמה, ולפיכך אינה מורה עליו, אבל הבטחון הוא מורה עליה, שאי אפשר לו להיות קודם לה, ולא להתקיים בלעדיה. וכל הבוטח יקרא מאמין, אך לא כל המאמין יקרא בוטח, כי האמונה כמו האילן והבטחון כמו הפרי.

ועיין בפירוש הגר"א בספר הושע (ב, כא), "כי האמונה הוא כלל כל המצוות, וכמ"ש רז"ל 'בא חבקוק והעמידן על אחת, וצדיק באמונתו יחיה'. ובספר משלי (ל, ה) כותב, 'וכן המצות, המה תרי"ג, והם נכללים באחת, כמ"ש 'בא חבקוק והעמידן על אחת', והוא **הבטחון**, כמ"ש וצדיק באמונתו יחיה". נמצא, דאמונה ובטחון הם הכל ענין אחד, דלחיות את האמונה בחיי המעשה הוא הבטחון, דהאמונה היא בבחינת הלכה, והבטחון הוא בבחינת מעשה.

« מהו ה'סיפור' שצריכים לספר בליל הסדר?!

והנה, כל זה, היא העבודה הפנימית שלנו בליל הסדר. **בערוך השלחן** (אורח סי' תע"ב ס"ק ט"ו) כ' בזה"ל: "ויראה לי דאע"ג דבכל מקום אין הבנות בכלל חינוך, מ"מ בליל פסח צריך לחנכן ג"כ מפני שעיקר האמונה תלוי ביציאת מצרים", עכ"ל, הרי דמצוות ליל הסדר באו לחזק בנו עיקרי האמונה.

ובאמת כך מבואר כבר בדברי הראשונים. דהנה, הרמב"ן כתב עה"פ כ' יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה הָעֲדַת וְהַחֲקִים וְהַמְשַׁפְּטִים אֲשֶׁר צָוָה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָכֶם (דברים ו, ט), בזה"ל: "...וצוה בתשובת השאלה הזאת, שנגיד לשואל כל ענין יציאת מצרים. והכוונה בזה, הוא הטעם במה שאמר בעשרת הדברות אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם (שמות כ, ב), כי יתכוון שנודיע לבן השואל, כי ה' הוא הבורא והחפץ והיכול כאשר נתבאר לנו ביציאת מצרים. וזה טעם לְעֵינֵינוּ (שם כב), כי אנחנו היודעים ועדים מן האותות והמופתים שראינו שם כי השם אלוקינו הוא האלקים בשמים ובארץ ואין עוד מלבדו, כי כל זה נודע ביציאת מצרים כאשר פירשתי בדבור הראשון", עכ"ל.

ומבואר בדבריו, דענינו של סיפור יציאת מצרים, להודיע לדורות הבאים את יסודות האמונה שזכינו לה ביציאת מצרים, שבזה יתקיימו יסודות האמונה של יציאת מצרים בכל הדורות, שהם יסוד התורה ושורש העבודה.